

Vetenskapsrådet

MÖTESPLATSEN FÖR FORSKARE OCH FOLKVALDA

MÖTESPLATSEN FÖR FORSKARE OCH FOLKVALDA (MÖFF)

MÖTESPLATSEN FÖR FORSKARE OCH FOLKVALDA (MÖFF)

Rapporten kan beställas på www.vr.se

VETENSKAPSRÅDET

103 78 Stockholm

© Vetenskapsrådet

ISSN 1651-7350

ISBN 978-91-7307-149-9

Grafisk Form: Erik Hagbard Couchér, Vetenskapsrådet

Foto: SXC

Tryck: CM Gruppen, Bromma 2009

FOREWORD

The Swedish Research Council's project "Meeting Place for Researchers and Members of Parliament" was launched to stimulate communication between scientists and members of the Riksdag, to ensure that new knowledge reaches politicians of all parties and committees.

The project has been represented in the cooperative group that was established to coordinate research issues in the Riksdag. In this work the Swedish Research Council has been collaborating with organizations and authorities which have kindred interests and, of course, with universities and research institutes.

To stimulate the dialog between researchers and politicians, the project has addressed:

- Mediation of contacts to researchers for politicians and civil servants, by developing the new service Expertanswer for Decisionmakers and also through other contacts.
- Supporting the Riksdag committees in the organization of seminars and hearings in the Riksdag, for instance suggesting participating researchers and preparing them for the event. This work is done in close cooperation with the Research Secretariat of the Riksdag.
- "Research breakfasts" together with Rifo (Forum for Riksdag members and researchers) and the Riksdag Library, where researchers are invited to present their work and discuss it with politicians.
- Seminars where researchers and politicians meet and discuss topical subjects. During the annual week of political speeches at Almedal, Gotland, discussions were arranged to address the relationship between researchers and politicians.

The project has now come to an end and the advisory committee led by the former Swedish cabinet minister Bengt Westerberg has left some recommendations to the Swedish Research Council. It is the sincere hope of this committee that the development of this kind of research communication will continue.

Pär Omling

Director General

The Swedish Research Council

INNEHÅLL

1. SAMMANFATTNING	5
2. BAKGRUND	6
3. MÅL OCH MÅLGRUPPER	8
4. ORGANISATION	10
5. AKTIVITETER	12
6. KOMMUNIKATION OCH FÖRANKRING	18
7. INTERNATIONELL UTBLICK	20
8. RESULTAT	21
BILAGA 1.	23
BILAGA 2.	24
BILAGA 3.	27

1. SAMMANFATTNING

Vetenskapsrådet har genom projektet Mötesplatsen för forskare och folkvalda (MöFF) etablerat ett nära samarbete med riksdagen i forsknings- och framtidsfrågor. Arbetet har varit inriktat mot förmedling av forskarkontakter och anordnande av olika typer av möten där forskare och politiker träffats för att diskutera angelägna frågor.

Projektet har hunnit verka i drygt 18 månader. En rad möten har genomförts och ett stort antal forskarkontakter har förmedlats, vilket framgår av denna rapport. Verksamheten är fortfarande i en dynamisk och kreativ fas där mötesformer förnyas, nya idéer utvecklas och allt fler får kännedom om projektet.

Mötesplatsen för forskare och folkvalda har bidragit till:

- Att Vetenskapsrådet har ett väl fungerande och nära samarbete med riksdagen, både i samverkansgruppen och med föreningen Riksdagsledamöter och Forskare (RIFO) direkt.
- Att fler möten mellan politiker och forskare ägt rum, både formella och informella.
- Att det har förts en dialog ur ett innehållsligt men också ett forskningskommunikativt perspektiv med forskarna i god tid före mötena, som i de flesta fall följts upp med ett utvärderande samtal efteråt. Detta bör ha bidragit till högre kvalitet på mötena, även om någon formell utvärdering inte är gjord.
- Att tjänstemän, och i viss mån ledamöter, känner till Expertsvar för beslutsfattare och hur man kan använda den tjänsten i sitt arbete. De vet också att man kan få mer kvalificerad rådgivning inför möten och utfrågningar genom att kontakta Vetenskapsrådet direkt.
- Att hålla diskussionen om kommunikationen mellan forskare och politiker vid liv, dels på riksdagens framtidsdag, dels genom seminarier under Almedalsveckan.
- Att riksdagens framtidsdag blev ett så uppskattat evenemang.

Som kommunikationsprojekt betraktat har MöFF etablerat och utvecklat kontakter med viktiga målgrupper i riksdagen. Det bör betonas att projektet inte haft någon forskningspolitisk inriktning utan endast handlat om att stärka kommunikationen mellan forskare och politiker så att ny kunskap kommer beslutsprocessen tillgodo ännu mer effektivt.

2. BAKGRUND

I *Vetenskapsrådets underlag till forskningspropositionen 2005-2008* (Vetenskapsrådet Rapport 2003:11) betonas vikten av att ge forskningsresultaten en starkare roll i samhällsutvecklingen (s. 59): "Vetenskapsrådet kommer också att söka nya vägar att förbättra kontakterna mellan forskarna och beslutsfattarna. Forskarnas rön måste få ett kraftigare och snabbare genomslag som beslutsunderlag än vad som idag är fallet. Denna kommunikationsuppgift kommer att kräva stora insatser."

Vidare kan man i *Vetenskapsrådets forskningsstrategi 2009-2012* läsa (s. 3): "Det är därför viktigt att skapa incitament och undanröja hinder för att samverkansuppdraget ska kunna fullgöras. Vetenskapsrådet har initierat flera mötesplatser där forskarna kan kommunicera med sina intressenter. Ett sådant exempel är Mötesplatsen för forskare och folkvalda. Denna och andra mötesplatser höjer kvaliteten på kontakterna och är viktiga led i utvecklingen av forskningskommunikation."

Sedan år 2000 driver Vetenskapsrådet *Expertsvar* i nära samarbete med andra aktörer i det svenska forskarsamhället och internationella mediatjänster. Tjänsten är en service för journalister där de kan ställa frågor via e-post som förmedlas via en redaktion på Vetenskapsrådet och lärosätenas informatörer till lämplig forskare så att kontakt upprättas direkt mellan journalisten och forskaren.

Idén att Vetenskapsrådet skulle ta ett större ansvar i kunskapsöverföringen från forskare till politiker härstammar från de forskardagar som dåvarande talmannen Björn von Sydow initierade. Man var också inspirerad från den typ av diskussioner som fördes om de folkvaldas kunskapsförsörjning i Finland och Danmark. Det var mot bakgrund av detta som Björn von Sydow och Vetenskapsrådets generaldirektör Pär Omling diskuterade möjligheten att öppna *Expertsvar* även för politiker. Informationsavdelningen utredde detta under hösten 2005 och våren 2006 (rapporter av Tina Zethraeus och Bodil Westerlund). Eva Krutmeijer projektanställdes på halvtid i maj 2006 för att utveckla idéerna vidare och sammanställa ett förslag till projektplan.

I april 2006 gjorde föreningen Vetenskap & Allmänhet en TEMO-mätning som aktualiserade behovet av förbättrad kommunikation mellan forskare och politiker. I denna rapport (VA-rapport 2006:2), liksom i flertalet diskussioner med både forskare, politiker och tjänstemän i riksdagen, framgår tydligt att man efterfrågar fler mötesplatser där forskare och politiker möts "öga mot öga".

Det stod snart klart att det inte skulle räcka att enbart satsa på en vidareutveckling av Expertsvar.

I riksdagen inleddes under 2005 ett förändringsarbete som innebar en avsevärd ambitionshöjning när det gäller forsknings- och framtidsfrågor (*Riksdagen i en ny tid* – Huvudbetänkande av 2002 års riksdagskommitté; framställan till riksdagen 2005/2006:RS3). Under våren 2006 projektanställdes Eva Krutmeijer på halvtid för att lägga grunden för det projekt, Mötesplatsen för forskare och folkvalda, som startades 1 januari 2007. Se vidare under avsnitt 4 "Organisation".

Många argument kan framföras för en förstärkt kommunikation mellan forskare och politiker. Här är några som projektet har haft som utgångspunkter i sitt arbete:

- Problemen och utmaningarna för samhället blir allt mer komplexa
- Forskare blir allt mer specialiserade – få har överblick och helhetsgrepp
- Politiker översköls med allt mer information
- Båda grupperna upplever en bristande förståelse för den andra partens villkor
- Forskningens inneboende osäkerhet stämmer sällan med politikernas krav på säkra fakta
- Kommunikationssvårigheter, fack-språk, tidsbrist, lätt att "gå i gamla spår"

Mer om detta i bilaga 3 där projektledaren reflekterar över hur kommunikationen kan förbättras mellan dessa båda grupper.

3. MÅL OCH MÅLGRUPPER

De övergripande effektmålen för projektet (ur projektplanen) har varit att bidra till

- att fler riksdagsbeslut är bredare och djupare vetenskapligt underbyggda än idag,
- att riksdagen fattar fler beslut som långsiktigt stärker Sverige som kunskapsnation,
- att Vetenskapsrådet och forskarsamhället utvecklar sin roll som samverkanspart så att forskningen kommer samhället tillgodo via politiska beslut.

Projektet har haft dessa effektmål som ledstjärnor i val av aktiviteter, samarbetspartners etc, vilket också fungerat avgränsande när det gäller vad man lämnat åt andra att göra. Projektet har t ex inte haft kontakter på kommun- och regionnivå och ej heller inom EU-parlamentet utan begränsat sina aktiviteter till riksdagen. Projektet har med något undantag inte heller varit i kontakt med statsråd eller tjänstemän i regeringskansliet, förutom den information som utgått från Vetenskapsrådets ledning till utbildningsdepartementet i syfte att informera om projektet.

Huvudmålgrupperna enligt projektplanen är forskare och riksdagspolitiker. Det betyder att projektet har koncentrerat sina insatser på kommunikationen mellan just dessa, inte på kontakter med näringslivet, intresseorganisationer, media och allmänheten.

När det gäller kännedomen om projektet, är det känt på i princip alla lärosäten via de informatörer som ingår i Expertsvars nätverk. Kännedomen om projektet bedöms dock vara liten bland forskare och universitetsledningar, även om SUHF informerat via sina nätverk.

Tjänstemän vid riksdagens utredningstjänst (RUT) och vid utskottskanslierna känner till MöFF och Expertsvar för beslutsfattare, även om alla inte utnyttjat tjänsterna ännu. Däremot är informationen inte lika spridd på partikanslierna och bland ledamöterna själva.

Projektet har inte omskrivits i media eller erhållit annan uppmärksamhet utifrån förutom ett par artiklar i Vetenskapsrådets tidskrift FORSKA. Detta har varit en medveten strategi för att först låta informationen om verksamheten få chans att spridas och förankras bland dem som berör, dvs riksdagsledamöter och forskare. Innan strukturen för samarbetet med RIFO och andra organisationer med liknande verksamhet har hittat sina former hade det också varit risker förknippade med att gå ut externt. Det hade varit

mycket olyckligt om verksamheten i MöFF hade tolkas som en konkurrerande verksamhet till den som t ex bedrivs inom riksdagen eller vid universiteten. Tvärtom kan projektet nu visa att det är precis motsatsen som är fallet. Verksamheten bygger på samverkan med andra mot gemensamma mål.

Hur projektmålen uppfyllts diskuteras närmare i avsnitt 8.

4. ORGANISATION

'Mötesplatsen för forskare och folkvalda' (MöFF) har i enlighet med ett GD-beslut bedrivits i projektform på Vetenskapsrådet från den 1 januari 2007 till den 31 juli 2008. Under våren 2008 beslöt GD att förlänga projektet till den 31 december 2008. Huvudsyftet har varit att pröva olika aktiviteter för att stärka kontakten mellan forskare och riksdagsledamöter så att ny kunskap kommer till nytta i den politiska beslutsprocessen.

Vidareutvecklingen av tjänsten 'Expertsvar' till att omfatta beslutsfattare har varit en del av detta arbete. En annan del har varit arrangerandet av möten av olika slag. Här har projektet haft stor frihet att prova olika mötesformer och upplägg.

Verksamheten har sedan våren 2006 bedrivits på Vetenskapsrådets informationsavdelning. Projektledaren har därmed rapporterat till informationschefen *Lena Wollin*.

Forskningskommunikatören *Eva Krutmeijer* har varit projektledare (50% projektanställning). *Gustav Löfgren* har inom sin tjänst som redaktör för Expertsvar varit ansvarig för utvidgningen av denna tjänst till att omfatta politiker, kallad *Expertsvar för beslutsfattare*.

Till projektet har en referensgrupp knutits med *Bengt Westerberg* som ordförande. Projektet har också ingått i riksdagens samverkansgrupp för forsknings- och framtidsfrågor som bildades under senvåren 2007, se pkt 4.2.

4.1 Referensgruppen

Referensgruppen har bidragit med att bredda och fördjupa diskussionerna, ge idéer till aktiviteter och diskutera framtida inriktning. Många av gruppens ledamöter har medverkat vid evenemang och möten. Det har varit av stor vikt för projektet att ha haft tillgång till en referensgrupp med personer av så stor erfarenhet och tyngd i dessa frågor.

Referensgruppen har varit av haft tre möten (20 februari 2007, 5 februari 2008 och 1 oktober 2008) och haft följande sammansättning:

Bengt Westerberg (ordf.), tidigare ordf. Vetenskapsrådet, tidigare statsråd

Lisa Sennerby Forsse, rektor SLU (representant från SUHF's styrelse)

Yvonne Andersson, ordförande RIFO, riksdagsledamot

Dan Brändström, ordförande föreningen Vetenskap & Allmänhet

Jan Bjurström, utskottssamordnare, riksdagen
Karin Johannisson, professor i idéhistoria, Uppsala universitet
Carl Johan Sundberg, docent vid Institutionen för fysiologi och farmakologi, KI
Maria Strömme, professor i nanoteknologi, Uppsala universitet
Siv Bondenäs Brink, informationsdirektör, Göteborgs universitet

Eva Krutmeijer, projektledare och sekreterare

4.2 Samverkansgruppen

Efter ett möte med riksdagsdirektören, ordföranden i RIFO med flera, våren 2007 inrättades en samverkansgrupp för forsknings- och framtidsfrågor på riksdagen med följande sammansättning:

Lars Eriksson, forskningssekreterare (sammankallande), riksdagens utredningstjänst
Helene Limén, forskningssekreterare, riksdagens utredningstjänst
Gunilla Lilie Bauer, chef för riksdagsbiblioteket
Elisabeth Malmhøster, sektionschef vid riksdagsbiblioteket
Yvonne Andersson, ordförande RIFO
Maria Rodikova, sektionschef vid riksdagens informationsavdelning
Martin Brothén, föredragande, riksdagens utrikesutskott
Eva Krutmeijer, Mötesplatsen för forskare och folkvalda, Vetenskapsrådet
Gustav Löfgren, Expertsvar för beslutsfattare, Vetenskapsrådet

Gruppen har träffats med 4-6 veckors mellanrum och planerat kommande gemensamma aktiviteter, informerat varandra om aktuella frågor i resp. organisationer, diskuterat informationsfrågor mm. Riksdagens framtidsdag, forskarfrukostar, utskottsutfrågningar, seminarier utanför riksdagen etc är exempel på frågor som tagits upp.

5. AKTIVITETER

I projektplanen delas aktiviteterna upp på följande sätt:

1. Webbaserad frågelåda enligt modellen Expertsvar
2. Interna möten och seminarier
3. Öppna seminarier och debatter
4. Utbytesprogram

Här redovisas punkterna 1-3. Något utbytesprogram har inte genomförts – här har däremot VINNOVA påbörjat en planering efter inspirationen under studiebesöket i London, se avsnitt 7.

5.1 Webbaserad frågelåda enligt modellen Expertsvar

Expertsvar för beslutsfattare

Hösten 2006 inleddes diskussioner med riksdagen och Expertsvars-nätverket om hur Expertsvar lämpligast kan göras tillgängligt för riksdagsledamöter och -tjänstemän.

Det stod tidigt klart att man inte skulle räkna med något större engagemang direkt från ledamöterna i den här frågan. Däremot visade tjänstemännen på Riksdagens utredningstjänst (RUT) intresse att använda tjänsten som komplement till sina övriga källor. Under hösten 2008 inbjöds utskottskanslierna att utse var sin kontaktperson med tillgång till Expertsvar.

Idag är 13 tjänstemän anslutna. Totalt under projektperioden har 37 frågor besvarats och kännedomen om tjänsten fortsätter att spridas inom riksdagen.

Frågorna inte handlat om 'svar på faktafrågor' som beskrevs i projektplanen, utan snarare tips på forskarkontakter inom särskilda områden. En typ av fråga kan t ex vara om det bedrivs forskning om en specifik frågeställning i Sverige.

Det man speciellt anser vara en fördel med Expertsvar, är möjligheten att få tips på forskarkontakter mycket snabbt. Den vanligaste svarstiden har varit tre dagar upp till en vecka. Svaren består i namn och kontaktuppgifter på forskare med kunskaper i ämnet som frågan gäller. I vissa fall har

informatören också skrivit några rader om forskningens inriktning som gör det ännu mer användbart för den som sedan har att gå vidare med svaret.

Ansvar för kvalitetsbedömning av forskartipsen ligger på universiteten och högskolorna, precis som i fallet med Expertsvar för journalister. Användarna är medvetna om detta och använder Expertsvar som komplement till andra källor och nätverk. I de fall det handlat om tips på forskare till möten och utfrågningar har MöFF kunnat komplettera informationen genom att vända sig till den expertis som finns inom Vetenskapsrådet. Inför mötena har också relativt mycket tid lagts ner på att förbereda forskarna med goda underlag, diskussion av upplägg, bildmaterial etc.

Expertsvar för beslutsfattare har fortlöpande diskuterats i Expertsvars styrgrupp, vid nätverksträffar och möten med informationschefer vid universitet och högskolor. En skillnad gentemot Expertsvar för journalister är att resultatet av kontaktförmedlingen till riksdagen inte blir lika synligt (t ex en artikel i tidningen där forskaren citeras), men informatörerna i Expertsvararnätverket är medvetna om detta och under ett möte våren 2007 kunde en framåtblickande diskussion föras om hur de ser tjänsten som en del i sitt arbete framöver.

5.2 Interna möten och seminarier

Med interna möten och seminarier avses här aktiviteter som vänder sig till målgrupperna forskare, riksdagsledamöter och -tjänstemän. De flesta sådana möten är i princip öppna för alla intresserade, men i praktiken deltar endast de inbjudna.

Innan en forskare föreslås för medverkan i ett sådant möte görs en bedömning med avseende på vetenskaplig skicklighet (huvudsakligen av någon vid relevant ämnesråd på Vetenskapsrådet), förmåga att kommunicera och ge en bra översiktsskild etc beroende på i vilket sammanhang forskaren ska framträda. Det är viktigt att forskaren har förmåga att placera ny kunskap i ett relevant sammanhang för samhällets beslutsfattare.

Forskarfrukostar

Syftet med forskarfrukostarna är att fånga upp ämnen som är angelägna för såväl forskning som politik. Initiativ och idéer har kommit från forskarhåll (i de flesta fall) och förankrats på Vetenskapsrådet och i RIFOs styrelse. Genom kontakter med ämnesråden på Vetenskapsrådet, Expertsvars-nätverket vid universiteten etc har ett antal förslag samlats in. Vilka av områdena som sedan går vidare, diskuteras i samverkansgruppen med avseende på den

politiska agendan, intresset hos ledamöter samt aktualitet i samhällsdebatten. Samverkansgruppen har tagit allt större ansvar för frukostarna och står nu bakom inbjudan, ordnar med information och inbjudningar, bokbord etc. Kontakten och förberedelsen av den medverkande forskaren har med något undantag genomförts av MöFF.

Upplägget är följande: Någon från samverkansgruppen hälsar välkommen och introducerar talaren, därefter håller forskaren en ca 20 minuters presentation med bildstöd. Därefter har i vissa fall en kommentator (i de flesta fall en huvudsekreterare eller motsvarande från Vetenskapsrådet) placerat frågan i ett större sammanhang, anknytning till lagstiftning, internationella beslut etc. Diskussionen har sedan letts av en moderator.

Forskarfrukostarna har pågått mellan kl. 8.00 och 9.00 i Riksdagsbiblioteket (första två mötena hölls i Myntmatsalen). Från och med fjärde frukosten (21 november) finns referat.

- 16 maj 07 **Global folkhälsa.** *Hans Rosling*, professor i internationell hälsa, KI
 30 maj 07 **E-science.** *Juni Palmgren*, professor i biostatistik, SU, och *Lars Börjesson*, huvudsekreterare Kommittén för forskningens infrastrukturer (KFI), Vetenskapsrådet
 25 okt 07 **Open Axess.** *Inge-Bert Täljedal*, professor emeritus i histologi, Umeå Universitet och *Håkan Billig*, huvudsekreterare vid ämnesrådet för medicin, Vetenskapsrådet
 21 nov 07 **Folkhälsa.** *Charlotte Erlansson-Albertsson*, professor i medicinsk och fysiologisk kemi, LU. Kommentator: *Gunnar Bjursell*, vice ordförande i RIFO
 5 dec 07 **Skogsbioteknik.** *Ove Nilsson*, professor i växters reproduktionsbiologi, Umeå universitet
 13 mars 08 **Hållbar konsumtion.** *Cecilia Solér*, ekonomie doktor vid Centrum för konsumtionsvetenskap, Göteborgs universitet
 2 april 08 **Stamceller.** *Johan Ericson*, professor vid Inst. för cell- och molekylärbiologi, KI. Kommentator: *Karin Forsberg Nilsson*, bitr. huvudsekreterare vid ämnesrådet för medicin, Vetenskapsrådet
 14 maj 08 **Vargstammen.** *Olof Liberg*, viltbiolog vid Grimsö forskningsstation och samordnare av det skandinaviska vargforskningsprojektet. Kommentator: *Lars M Nilsson*, enhetschef vid Vetenskapsrådet

För hösten 2008 planeras:

- 15 okt 08 **Djurförsök.** *Martin Bergö*, docent i medicin vid institutionen för medicin vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet. Kommentator: *Karin Forsberg Nilsson*, Vetenskapsrådet
 29 okt 08 **Östersjön.** *Tore Söderqvist*, miljöekonom och *Kajsa Garpe*, ekolog.

Antal åhörare under forskarfrukostarna har varierat mellan 20 och 40 personer, större delen tjänstemän. Antalet ledamöter har varierat mellan 5 och drygt 10.

Av responsen att döma kan vi konstatera att forskarfrukostarna är en uppskattad mötesform. Konkurrensen med andra evenemang är mycket hård. Därför kanske man inte kan förvänta sig så många fler ledamöter än ett tiotal. Däremot är det angeläget att 'rätt' ledamöter kommer – att de som är intresserade av frågan som behandlas nås av informationen och finner evenemanget givande. Här finns mer att göra och samverkansgruppen är medveten härom. En väg att gå är att ta mer hänsyn till den politiska agendan när ämnena bestäms. Då kommer säkert fler politiker att uppleva nyttan av att komma. Här kan ske en tydligare förankring i de utskott som berörs av frågan. Samtidigt är forskarfrukostarna en chans för forskarna att komma till tals i vad de anser vara viktiga frågor. Det allra bästa är förstås när båda dessa behov samverkar, vilket varit fallet i många av ämnesvalen.

Stöd vid möten och utfrågningar i riksdagens utskott

Projektet har samarbetat med riksdagen kring flera utskottsaktiviteter, se bilaga 2. Innan riksdagen anställde forskningssekreterare genomfördes ett seminarium med Miljö- och Jordbruksutskottet. Efter att forskningssekreterarna Lars Eriksson och Helene Limén börjat, har stöd getts av MöFF vid utfrågningar, till exempel om biodrivmedel i Trafikutskottet, men projektet har också genomfört en omfattande kartläggning av forskare åt Skatteutskottet vilket senare ledde till en utfrågning där. Projektet var också stöd i planeringen och genomförandet av riksdagens framtidsdag i januari 2008.

Arbetsuppdelningen för utfrågningarna har i princip inneburit att forskningssekreterarna fått ett uppdrag av något av utskotten. Därefter har MöFF bidragit med tips på forskare efter samråd med expertis på Vetenskapsrådet. Arbetsmötena har inneburit att projektledaren från MöFF och en av forskningssekreterarna träffat utskottets kanslichef, en eller flera föredragande och diskuterat upplägg och viktiga frågeställningar. Bidragen från Vetenskapsrådet har uppskattats vid dessa möten.

När utskottet väl bestämt sig för vilka forskare man vill bjuda in, har det varit en viktig uppgift för MöFF att kontakta dessa forskare och förbereda dem för uppgiften. Att tala inför politiker skiljer sig på flera sätt jämfört med vad många forskare är vana vid (se mer utförligt i bilaga 3). Genom den personliga kontakt som tagits med forskarna, har man kunnat diskutera igenom framförande, nivå och målgruppsanpassning, val av grafer och diagram som bildstöd etc på ett sätt anpassat för varje forskare. Någon sådan 'coach-

ning' har varken utskotten eller RUT möjlighet att ge och här har projektet haft en viktig roll att fylla.

En annan fördel med samarbetet, som utskottskanslierna gärna påtalar, är att de får hjälp att utöka sina forskarnätverk. Geografisk spridning, representation från stora och små högskolor, av bägge könen och i olika åldrar är andra aspekter som kommer in i valet av medverkande forskare. Detta är ett tidskrävande arbete som också förutsätter ett kvalificerat kontaktnät – här har Vetenskapsrådet alltså kunnat bidra på ett sätt som verkat kvalitets-höjande.

Att på detta sätt utveckla en kvalificerad länk mellan politiker och forskare har också inneburit att forskningssekreterarna och MöFF samlat på sig viktiga erfarenheter. I de fall utskotten kontaktar forskarna direkt inför en utfrågning, sker ingen annan uppföljning med forskaren än att han eller hon får ett tackbrev från utskottets ordförande. Det nya arbetssätt som samarbetet med forskningssekreterarna och MöFF innebär, får till följd att projektet samlat på sig kunskap och erfarenheter efter varje genomförd aktivitet. Detta innebär att nästa utfrågning eller möte, i samarbete med ett annat utskottskansli, kan dra nytta av dessa lärdomar.

5.3 Öppna seminarier och debatter

I bilaga 2 finns en lista på aktiviteter där MöFF samarbetat med andra funktioner inom Vetenskapsrådet eller organisationer utanför Vetenskapsrådet. Oftast har projektet bidragit med att föreslå, kontakta och förbereda politiker, forskare eller andra medverkande inför själva mötet. Ibland har det också handlat om att leda diskussionerna.

Tema för mötena har i de flesta fall bestämts genom att fånga upp en fråga som upplevs angelägen av både forskare och politiker – seminarier om hållbar utveckling är exempel på detta. Men det har också handlat om att lyfta en fråga som forskarna bedömer som angelägen och där de vill väcka intresse bland politikerna – seminariet om nanotekniken är ett sådant exempel. I båda dessa fall sammanföll mötena med utgivningen av nya böcker i Vetenskapsrådets populärvetenskapliga bokserie *Pop*.

Ett annat tema att mötas kring, har varit själva kommunikationen mellan forskare och politiker; vilka svårigheter man ser, vad dessa beror på och hur de kan överbryggas. Under Almedalsveckan i Visby har projektet genomfört diskussioner på detta tema två somrar i rad, vilket lockat en väl insatt och engagerad publik.

Formen för mötena har varierat. I Visby har det varit samtal med förberedda talare i cafémiljö, under Vetenskapsfestivalen workshops för inbjudna och panelsamtal från en scen i ett shoppingcenter, i riksdagens förstakammarsal mer formella möten.

Projektet har utnyttjat friheten att pröva sig fram både vad gäller val av innehåll och form. Lärdomen hittills är att det är en stor fördel att vara i riksdagens lokaler om man vill göra det lätt för politiker att komma. Samarbetet med RIFO är därför mycket värdefullt.

Samtidigt är valet av lokal ofta avgörande för vilken typ av diskussion man får. Det kan vara lättare att få till stånd en öppen och lärande diskussion om man väljer en mer intim lokal utanför riksdagen.

Från scensamtalet mellan forskare och politiker i shoppingcentret i Göteborg kan man också dra slutsatsen att politiker gärna framträder på sin hemort. Aktiviteten pågick i närmare fyra timmar med olika kombinationer av forskare och folkvalda på scenen och intresset från publiken var stort hela tiden.

En annan lärdom är därför att inte vara rädd att pröva nya grepp och låta syftet med aktiviteten styra valet av lokal och upplägg.

Generellt kan man nog påstå att mötena ägnats åt både komplexa och svåra områden. En viktig lärdom avseende utskottsutfrågningarna har varit att om möjligt ta med en forskare som kan ge juridiska aspekter på den aktuella frågan. Eftersom utskottsledamöternas arbete ofta leder till ny lagstiftning är det viktigt att ha med den aspekten i diskussionen så att politikerna blir medvetna om vad som är juridiskt möjligt att göra, gentemot både nationella lagar och EG-rätten.

I bilaga 3 finns ett mer utförligt resonemang som fördjupar dessa påståenden.

6. KOMMUNIKATION OCH FÖRANKRING

Av listan nedan framgår att projektet förankrats på alla nivåer i riksdagen, i styrelsen för Riksdagsledamöter och forskare (RIFO), bland lärosätenas informationschefer, i ledningen för Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF) och internt på Vetenskapsrådet. Via Vetenskapsrådets generaldirektör har Utbildningsdepartementet informerats.

Förutom dessa möten har projektledaren haft stor nytta av konstruktiva samtal med Vetenskapsrådets ordförande Björn von Sydow, huvudsekreterare och ämnesinformatörer vid Vetenskapsrådet, föreningen Vetenskap & Allmänhet, professor Ilan Chabay vid institutet för 'Public Learning and Communication of Science', vetenskapsjournalisten Peter Sylwan vid 'Institute of Communication', Lunds universitet Campus Helsingborg, Nobelmuseets kommunikationschef Ulrika Björkstén, Forskning och Framstegs redaktör Joanna Rose, enskilda rektorer, informationschefer och informatörer vid landets universitet och högskolor samt ett stort antal forskare.

Kontakterna med riksdagens utskottskanslier sköts nu av forskningssekreterarna och samordnas i samverkansgruppen. När det gäller kontakter med partikanslierna har det diskuterats en gemensam uppvaktning av dem från MöFF och Riksdagsbiblioteket.

Kommunikationen med övriga forskningsråd och andra aktörer i forskningssystemet (stiftelser, akademier etc) har skett på ett informellt plan. Av forskningsråden har det varit mest kontakter med VINNOVA. Under oktober 2008 planeras en närmare kontakt med forskningsråden genom ett möte med informationscheferna.

Någon nämnvärd kommunikation med media har inte förekommit, förutom att pressinbjudningar gått ut inför de öppna möten som anordnats. I projektplanen står att strategin ska vara att 'genom löpande dialog med målgrupperna bygga upp ett långsiktigt förtroende'. Detta utesluter visserligen inte mer kännedom om projektet via medierna, men här har i stället förhållningssättet varit att inte gå ut för tidigt utan att låta projektet hitta sina former först.

060420 Information för Vetenskapsrådets styrelse. Pär Omling och Eva Krutmeijer.

061218 Medverkan med information på SUHFs styrelsemöte. Lena Wollin och Eva Krutmeijer.

- 070125 Möte med universitetens informationschefer (AIK-HIC). Eva Krutmeijer.
- 070627 Lunchmöte med riksdagsdirektören Anders Forsberg. Övriga medverkande: Yvonne Andersson, Jan Bjurström, Dan Brändström, Lena Wollin och Eva Krutmeijer.
- 071205 Presentation av projektet och kommande forskarfrukostar för RIFO:s styrelse. Eva Krutmeijer.
- 080206 Informationsmöte på riksdagen. Gustav Löfgren presenterar Expert svar för tjänstemän vid RUT.
- 080407 Workshop tillsammans med Sveriges förenade studentkårers doktorandkommitté om samverkan forskare-politiker-näringsliv. Medverkande: Bengt Westerberg, Maria Anvret (Svenskt Näringsliv), Lars M Nilsson (Vetenskapsrådet), Göran Melin (Sister), m fl
- 080428 Informationsmöte på riksdagen. Gustav Löfgren och Eva Krutmeijer presenterar Expert svar för tjänstemän vid riksdagens utskott.
- 080508 Möte med Forskningshandläggarnas förening. Lars Eriksson, forskningssekreterare riksdagen och Eva Krutmeijer, presenterar hur arbetet med forskningsfrågor i riksdagen och samarbetet med Vetenskapsrådet går till.
- 080522 Möte med Expert svararnätverket på riksdagen. Forskningssekreterarna Lars Eriksson och Helene Limén medverkar liksom Eva Krutmeijer.

7. INTERNATIONELL UTBLICK

I den interna rapport som *Tina Zethraeus* skrev 2005 ("Expertsvar för beslutsfattare") redogörs för flera internationella initiativ och aktiviteter som borde kunna tjäna som inspiration för oss i Sverige. Bland annat hade hon kontakter vid The Royal Society i London där man driver ett 'Pairing Scheme' med forskare och parlamentsledamöter.

I mars 2007 genomfördes ett studiebesök i London med en delegation som förutom *Eva Krutmeijer* och *Jonas Björck* från Vetenskapsrådet bestod av *Ylva Sjönell* från VINNOVA och *Cissi Askwall* från Föreningen Vetenskap & Allmänhet.

Besöket vid POST, Parliamentary Office for Science and Technology, och dess föreståndare *David Cope* var mycket relevant för verksamheten i Sverige, liksom besöket på The Royal Society hos *Chloe Sheppard* med flera som redogjorde för deras 'Pairing Scheme'.

POST arbetar bland annat med att ta fram 'POST Notes', fyrsidiga faktablad i aktuella forskningsfrågor, skraddarsydda för parlamentsledamöterna. De har ett mycket strukturerat sätt att angripa behovet av forskningsexpertis från parlamentet.

Ett annat givande studiebesök genomfördes i december 2007 i Köpenhamn och det danska Teknologirådet. De har under många år utvecklat en mängd olika mötesformer, ofta med engagemang av såväl forskare och politiker, som representanter för allmänheten. Medborgarkonferenser, konsensuskonferenser, utfrågningar är några exempel. Även här ger man regelbundet ut information till politikerna i tryckt form. I Danmark heter det 'Fra rådet til tinget'.

Under PCST-konferensen (Public Communication of Science and Technology) i Malmö juni 2008 diskuterades relationen mellan forskare och politiker under ett flertal programpunkter. Vid många parlament i Europa och i andra länder, inte minst Australien, görs studier, översikter och andra underlag till politikerna på en sätt som vi kan hämta mycket inspiration från i Sverige.

Det verkar inte finnas någon internationell motsvarighet till det nära samarbete som uppstått mellan riksdagen och Vetenskapsrådet i dessa frågor.

8. RESULTAT

Här följer en kort redogörelse för vad som konkret har gjorts för att uppfylla vart och ett av projektmålen.

1. Att förstärka kommunikationen mellan forskare och riksdagsledamöter.

Hittills har åtta forskarfrukostar, tio seminarier och ett studiebesök genomförts. Projektet har också varit behjälpligt inför tre utskottsutfrågningar och en framtidsdag i riksdagen. Aktiviteterna har skett i samarbete med riksdagens tjänstemän och i dialog med politikerna (se avsnitt 5 och bilagorna 1 och 2).

Många viktiga lärdomar har dragits i detta utvecklingsarbete, se bilaga 3.

Under de möten som arrangerats har en aktiv kommunikation mellan forskare och politiker ägt rum. På möten, seminarier och andra aktiviteter (se avsnitt 5) har 60 forskare och 20 riksdagsledamöter deltagit som medverkande, framtidsdagen oräknad.

Vetenskapsrådet ingår genom MöFF som enda extern aktör i riksdagens samverkansgrupp, vilket varit möjligt tack vare en fokusering på själva innehållet – vilken kunskap som ska förmedlas och vilken forskare som bäst förmedlar denna.

2. Att förenkla för politiker att få snabba och tillförlitliga svar på faktafrågor.

Expertsvar är utvidgat till att omfatta beslutsfattare, dock inte på ett så omfattande sätt som skissades i projektplanen (se avsnitt 5). Genom att ett antal tjänstemän vid RUT och vid utskottskanslierna är anslutna till Expertsvar, får politikerna indirekt hjälp med forskarkontakter och därmed möjlighet att få vetenskapligt underbyggda svar på sina frågor.

Genom att skriva en fråga till Expertsvar när frågeställaren i en knapptryckning alla universitet och högskolor i landet. Detta måste innebära en avsevärd förenkling jämfört med att kontakta lärosätena vart och ett. Tjänstemännen ser därför Expertsvar som ett bra komplement till andra källor och uppskattar framför allt den snabbhet med vilken de kan erhålla svar via Expertsvar.

3. Att initiera diskussioner i viktiga, komplexa och svåra områden.

MöFF har arbetat proaktivt med att identifiera nya inslag och teman för möten och diskussioner, även om huvudtemat för de flesta möten har bestämts utifrån politikernas behov. Utfrågningar arrangeras t ex i nära samarbete med forskningssekreterarna och tjänstemän vid det aktuella

utskottet. Det har rört sig om t ex miljöproblem, ekosystemtjänster, framtidens drivmedel, optimala skatter etc. Utskotten har också övergripande intressen att bevaka, t ex den åldrande befolkningen, infrastruktur av olika slag och energifrågan. Det hade varit önskvärt att kunna anordna fler utskottsövergripande möten, men framtidssdagen var ett sådant exempel.

I vissa fall (t ex seminariet om nanoteknik 071114 och seminariet om hållbar utveckling 080521) har utgivningen av en populärvetenskaplig bok från Vetenskapsrådet aktualiserat ämnet och ett seminarium har arrangerats. Där kan man alltså hävda att idén härstammar från forskarsamhället.

Forskarfrukostarnas teman har valts för att tillfredsställa båda gruppernas krav på aktualitet och angelägenhetsgrad. Idéer och förslag till forskare har samlats in från ämnesråden på Vetenskapsrådet, i Expertsvararnätverket och i RIFOs styrelse. Förberedelserna och genomförandet har samverkansgruppen ansvarat för.

BILAGA 1

070329 **Seminarium i miljö- och jordbruksutskottet: Livet efter klimathotet**
Medverkande:

Thomas Elmqvist, SLU: Det ekologiska perspektivet

Thomas Hahn, SU: Det ekonomiska perspektivet

Cecilia Lundholm, SU: Det sociala och psykologiska perspektivet

Moderator: *Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet*

070510 **Utfrågning i trafikutskottet: Framtidens transportdrivmedel**
Medverkande:

Jonas Åkerman, KTH: Transportsystem och klimatproblematiken

Hans-Erik Ångström, KTH: Energisnåla system

Francis Sprei, Chalmers: Alternativa drivmedel

Moderator: *Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet*

071030 **Utfrågning i skatteutskottet: Skattesystemet i förändring**
Medverkande:

Mats Persson, IIES: Optimal beskattning - vad säger forskningen om balansen mellan olika skatter?

Åsa Hansson, LU: Hur påverkar skatter individers beteende?

Katarina Nordblom, GU: Svenskarnas attityder till olika typer av skatter

Kristina Ståhl, UU: Skattelagstiftningen ur ett EU-perspektiv

080124 **Riksdagens framtidsdag**

Inför framtidsdagen samarbetade utskotten kring tre parallella seminarier: klimat, informationstekniken i framtiden och en åldrande befolkning. Dagen inleddes med en paneldebatt om relationen mellan forskare och politiker. MöFF var mest involverad i denna programpunkt och tog också på sig uppgiften att komma med tips om forskare och skriva referat från seminarierna.

Medverkande i paneldiskussionen: *Bo Kjellén*, tidigare miljöambasador, *Caroline Leck*, meteorolog SU, *Lisa Sennerby Forsse*, rektor SLU och *Susanna Baltscheffsky*, vetenskapsjournalist SvD.

BILAGA 2

- 070320 Debatt på Vetenskapsrådet: **Tala eller tiga?** Om forskare i samhällsdebatten.
Medverkande: *Lars Calmfors* (SU), *Barbro Hedvall* (DN), *Karin Pilsäter* (fp), *Gustav Fridolin* (mp) m fl.
Moderator: Patrik Peter, SR
Samarbete med Tina Zethraeus, Vetenskapsrådet. Ca. 50 deltagare.
- 070416 Science&Society: **På gränsen till vetenskap?** Medverkan i arrangemang av Vetenskapsfestivalen i Göteborg. Medverkande från forskning, politik och media.
Medverkande: *Torbjörn Fagerström* (LU), *Carl Reinhold Bråkenhielm* (UU), *Jesper Jerkert* (Vetenskap&Folkbildning), *Ann-Louise Eriksson* (Svenska kyrkan), *Sven Eckerstein* (Chalmers), *Ann-Marie Pålsson* (m), *Peter Sylwan* (vetensapsjournalist) m fl.
Moderatorer: Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet, Stig-Roland Rask, KK-stiftelsen
Samarbete med arbetsgruppen för Science&Society (Anna Forsgren, sammankallande).
Ca. 70 deltagare.
- 070711 Öppet lunchseminarium i Almedalen: **Forskaren och politikern – en missförstådd relation?** Diskussion i cafémiljö kring kommunikationen mellan forskare och politiker, ansvar och förväntningar etc.
Medverkande: *Björn von Sydow* (Vetenskapsrådet), *Camilla Modéer* (VA), *Lars Calmfors* (SU), *Ulrika Björkstén* (Nobelmuseet), *Inés Ezcurra* (KTH) m fl.
Moderatorer: Bengt Westerberg och Eva Krutmeijer
Samarbete med Cissi Askwall, föreningen Vetenskap & Allmänhet.
Ca. 60 deltagare.
- 071114 VR-seminarium: **Är vi beredda på nanorevolutionen?** Seminarium i samband med utgivningen av Pop-boken 'När guld glimmar blått'.

Medverkande: *Maria Strømme* (UU), *Johan Åkerman* (KTH), *Nils-Eric Sahlin* (LU), *Agneta Falk Filipsson* (Kemikalieinspektionen), *Eugenia Perez* (VINNOVA), *Carina Ohlsson* (s), *Yvonne Andersson* (kd), *Pär Omling* (Vetenskapsrådet)

Moderator: Ann Fernholm, frilansjournalist

Samarbete med Kristina Sundbaum, Pop-redaktionen, Vetenskapsrådet

Ca. 50 deltagare.

- o8o414 Science&Society, Vetenskapsfestivalen i Göteborg: **Lära för livet!** Diskussion om klyftan mellan klassrum och forskning.. Medverkande från forskning, politik och media.
Medverkande: *Mikael Damberg* (s), *Yvonne Andersson* (kd), *Jessica Skantze* (Unga forskare), *Gunilla Hammar Säfström* (lärare), *Sverker Ljunghall* (AstraZeneca), *Per-Olof Tång* (GU) m fl.
Moderatorer: Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet, Stig-Roland Rask, KK-stiftelsen
Samarbete med arbetsgruppen för Science&Society (Anna Forsgren, sammankallande). Ca. 50 deltagare.
- o8o418 Vetenskapsfestivalen: **Utmaningen**. Forskare och politiker diskuterar klimatfrågan från öppen scen i shoppingcentret Nordstan i Göteborg. Temat valt i samband med utgivningen av Pop-boken "Utmaningen .- forskare om en hållbar mänsklighet".
Medverkande politiker: *Claes Västerteg* (c), *Lars Hjelmered* (m), *Anita Brodén* (fp), *Monica Green* (s), *Gunvor G Ericson* (mp). Medverkande forskare: *John Holmberg* (Chalmers), *Chris von Borgstede* (GU), *Johanna Björklund* (SLU), *Victor Galaz* (SU), *Karl Hillman* (Chalmers).
Moderatorer: Fredrik Moberg, Albaeco, och Eva Krutmeijer
Ca. 50-120 deltagare (varierade under eftermiddagen)
- o8o521 Seminarium i samarbete med RIFO: **Natur, plånbok och människa i balans**. Diskussion om hur svenska politiker kan bidra till en hållbar framtid.
Medverkande politiker: *Carl B Hamilton* (fp), *Ulrika Carlsson* (c), *Karin Svensson Smith* (mp), *Kerstin Engle* (s). Medverkande forskare: *Johan Rockström* (SEI), *Katarina Eckerberg* (UmU), *Victor Galaz* (SU), *Petra Andersson* (GU).
Moderator: Louise Hård af Segerstad, Stockholm Resilience Center
Ca. 50 deltagare

- o8o7o8 **Seminarium i samarbete med GU: Från Nordkoster till Bjuru klubb – hot och möjligheter för Västerhavet och Östersjön.**
Medverkande politiker: *Jan-Olof Larsson (s), Lars Tysklind (fp).*
Medverkande forskare (alla GU): *David Turner, Per Nilsson, Lars Förlin, Leif Pihl, Malin Strand, Per Sundberg, Thomas Dahlgren, Anna Jöborn och Sverker Jagers.*
Moderator: Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet. Ca. 8o deltagare.
- o8o7o9 **Öppet lunchseminarium i Almedalen: Kunskap + samhälle = Kunskapssamhälle?** Diskussion i cafémiljö kring kommunikationen mellan forskare, politiker och media.
Medverkande: *Dan Brändström (VA), Per Eriksson (VINNOVA), Ulrika Carlsson(c), Barbro Hedvall(DN), Erland Källén(SU), Michele Micheletti (KaU), Mikael Damberg (s) och Björn von Sydow (Vetenskapsrådet).*
Moderatorer: Bengt Westerberg och Eva Krutmeijer
Samarbete med Cissi Askwall, föreningen Vetenskap & Allmänhet.
Ca. 6o deltagare.

BILAGA 3

Kommunikation mellan forskare och politiker – hur kan den stärkas?

Som forskningskommunikatör på ett statligt forskningsråd är man bland annat ett stöd för forskare i att sprida sin kunskap till en vidare krets. I Vetenskapsrådets projekt *Mötesplatsen för forskare och folkvalda* har jag varit med om att utveckla och stärka kommunikationen mellan forskare och riksdagsledamöter. Det har varit oerhört stimulerande och lärorikt. I den här bilagan har jag samlat några av mina funderingar.

Det handlar dels om vad som gör kommunikationen mellan forskare och politiker speciell, dels om vad man kan göra för att underlätta att den uppstår.

Eva Krutmeijer
projektledare

Ingen dialog utan förtroende

Vi hör ofta att det är viktigt för demokratin att kommunikationen mellan forskare och politiker stärks. Forskare borde kunna bli bättre på att göra sitt ämne begripligt och intressant, politiker borde inse vikten av att tänka mer långsiktigt, forskare borde hålla isär resultat från sina studier och sina egna personliga uppfattningar, politiker borde lyssna även på sådana forskare som inte passar det egna partiets linje...

Idéerna är många men vi diskuterar sällan förutsättningarna för att kommunikationen mellan dessa båda viktiga grupper ska kunna förbättras. God kommunikation, oavsett om det gäller hemma i familjen, på arbetsplatsen eller i politiken förutsätter ett ömsesidigt förtroende och ett gemensamt språk.

De allra flesta forskare jag mött, i det här projektet och tidigare, tar gärna chansen att vara med i ett möte med politiker. De vill dela med sig av sin kunskap och förbereder sig väl. Men det är slående hur många som visar bristande kunskaper om samhällets beslutsapparat. De blandar ihop regering och riksdag, departement och utskott. De kan bli närmast förolämpade när de bara får tio minuter på en utskottsutfrågning, när de är vana att

föreläsa i minst tre kvart. Kunskapen om politikernas vardag lämnar alltså en del övrigt att önska - och intresset att veta mer varierar.

Likaså är många politiker ofta entusiastiska inför möten med forskare men visar motsvarande okunskap om den akademiska världen. Det kan ta sig uttryck i en överdriven respekt för en forskare. De förstår kanske inte vad forskaren säger, men vågar inte formulera en grundläggande fråga med risk att blotta sin okunskap. Ett sådant möte är knappast förtroendeskapande utan riskerar att vidga gapet snarare än att överbrygga det. Särskilt om det äger rum i en TV-studio eller motsvarande.

Förtroendeskapande möten innebär förstås också att båda parter måste ha ärliga avsikter, att de spelar med öppna kort. Om politikern som kommit för att besöka en ny forskningsanläggning för att stilla sin nyfikenhet om vad man sysslar med där, får höra ett långt föredrag om hur illa ställt det är med projektets ekonomi är det inte säkert att han eller hon får lust att verka för ett större anslag.

Likaså kan det hända att en politiker pressar en forskare för långt för att få stöd i sin egen argumentation för en viss politik - forskaren går därifrån med fjärlar i magen för att han eller hon sagt något utanför sin egen egentliga kompetens.

Bristen på tid

Forskare och politiker har något gemensamt som försvårar kommunikationen dem emellan - båda grupperna lider av tidsbrist. Detta kan tyckas trivialt, men ställer samtidigt extra höga krav på oss som arrangörer av möten och seminarier.

Forskares brist på tid tar sig ofta uttryck i en frustration över att man inte hinner göra det man egentligen vill, nämligen ägna sig åt sin forskning. Ansökningar ska skrivas, man sitter i olika bedömningsgrupper och kommittéer, studenter ska undervisas och institutionen kräver sin administration. Till detta kommer engagemang utanför själva universitetet; resor, konferenser, föredrag av olika slag, kontakter med media etc. Konkurrenten i många forskningsområden är stenhård - det gäller att publicera sina artiklar i en strid ström och vara aktiv där det är viktigt att synas.

För en riksdagspolitiker är tillvaron minst lika splittrad. Möten i utskott och partigrupp, kommittéer och arbetsgrupper men också debatter, voteringar och förhandlingar. Allt ska förberedas och efterbehandlas. Kvällarna i Stockholm ägnas åt möten och seminarier man blir inbjuden till av olika föreningar och organisationer. Dessutom ska man engagera sig på hemorten ett par dagar i veckan; studiebesök, möten, debatter och intervjuer. Allt medan högen av oläst post och nyttkomna böcker och rapporter växer och

e-posten väntar på att gås igenom. Till råga på allt gäller det att synas i media och göra ett gott intryck hos sina väljare – det gäller ju att bli omvald.

Trots bristen på tid ställer forskarna upp om man ber dem delta i ett möte med politiker. Det är i alla fall min erfarenhet och det gäller namnkunniga professorer såväl som yngre mer oerfarna forskare. Motsvarande gäller inte i samma utsträckning för riksdagsledamöter. Deras kalendrar är så fulla att de tvingas prioritera mycket hårt. En ledamot berättade för mig att det inte är ovanligt att hon tvingas säga nej flera inbjudningar till samma dag – hon kan ju bara vara på ett ställe i taget.

Denna skillnad beror säkert till viss del på att forskarna har lättare att styra sin tid – de sitter inte bundna i lika många möten som politikerna. Kanske kan det också bero på att forskarna tror sig få mer ut av ett möte med politikerna än tvärtom? Bristen på tid, framför allt hos politikerna, gör att det ställs extra höga krav på förberedelserna. 'What's in it for them?' är en bra fråga att ställa sig innan man kontaktar de tilltänkta politikerna. Även om vi eftersträvar en ömsesidig kommunikation, en dialog, handlar det ju till större delen om att forskarna är sändare och politikerna mottagare av den kunskap som ska förmedlas. Ju bättre vi kan matcha politikernas behov och önskemål med forskarnas budskap, desto större är chansen att kommunikationen fungerar som den ska.

Man kan också vända på det. För en politiker kan ett bra möte med forskare faktiskt spara tid. Genom att träffa de främsta experterna och få dem att delge den allra senaste kunskapen, går det betydligt snabbare att plöja igenom rapporterna efteråt. Man har fått en struktur och vet vad man letar efter. En stor tidsbesparing är också att kunna ställa följdfrågor direkt på plats.

Möjliga och omöjliga frågor

En kanske självklar förutsättning för kommunikation som man ibland missar, är just själva behovet. Det måste finnas en anledning att forskaren och politikern ska utbyta information. Även om varken forskaren eller politikern 'egentligen' har tid, och trots att språkförbistringarna är enorma kan ändå god kommunikation uppstå som fyller sitt syfte. Det är när mottagaren, låt oss säga en riksdagspolitiker, har mycket att vinna på att verkligen anstränga sig för att ta till sig vad forskaren menar. Behovet är stort och det kan överbrygga det mesta.

I de här fallen är politikerna beredda att lyssna – och kanske överse med att förberedelserna inte är de bästa. Forskarna å sin sida upplever att de gjort nytta, att deras inlägg blev uppskattat. Kanske går de därifrån lite

förvånade. Förra gången de höll föredrag om en bra mycket viktigare fråga enligt deras egen uppfattning, var det minsann inte samma intresse...

Forskare kan ha svårt att förstå vad som är en gångbar fråga i riksdagen, vilket antagligen hänger samman med att de har dålig pejl på vad som styr politikernas behov av kunskap. Vissa områden må vara hur intressanta och vällovliga som helst, men politikernas fokus är någon annanstans. Delvis beror förstås detta på tidsbristen som tvingar dem till stenhård prioritering.

Jag har träffat partikelfysiker som suckar och beklagar sig över politikernas bristande engagemang i deras forskning. Likaså religionsvetare och idéhistoriker som menar att de ser oerhört viktiga tendenser i dagens samhälle som politikerna borde intressera sig för. Eller ekologer som förfasar sig för utarmningen av den biologiska mångfalden men har svårt att formulera sin insikt så att politikerna blir lika förfärade.

Forskare har helt enkelt svårt att acceptera att det finns möjliga och omöjliga frågor i den politiska världen. Det finns säkert politiker som intresserar sig för om fysikerna hittar Higgspartikeln eller inte, eller vad som styrde medeltidens häxjakter – men det sker utanför utskottsarbetet och handlar i så fall mer om ett eget engagemang.

Det är också viktigt att förstå att politiker måste väga in forskningsresultaten som en del i ett större sammanhang och hantera ett antal kniviga målkonflikter. Vilken lagstiftning måste förändras? Hur påverkar det olika grupper i samhället? Vad får beslutet för konsekvenser på kort och lång sikt? Självklart kanske, men inte alltid för en forskare som sorterat bort alla störmoment för att så rationellt som möjligt kunna analysera sitt forskningsproblem. Ett förslag som är baserat på aldrig så vedertagen forskning, kan ändå vara politiskt genomförbart.

Likaså måste politiker vara beredda att fatta beslut även där forskarna saknar svar, eller där de är mycket oeniga.

Dolda avsikter

Det kan finnas uppenbara behov av kommunikation, men gömda bakom dem också dolda avsikter. Den missförstådda fysikern i förra stycket riskerar att utveckla en frustration i sin kontakt med politiker. I stället för att lära sig mer om hur politikerns vardag ser ut, vilka beslut som ska fattas och vilka underlag de skulle kunna behöva, tar den frustrerade forskaren varje chans att förklara hur lite våra politiker egentligen begriper.

Samtidigt är forskarna i stort behov av att politiker i olika sammanhang stöttar deras forskning ekonomiskt. Det händer därför att forskaren har en dold avsikt i sitt möte med politikern – i stället för att svara på frågor och lyssna in vad politikern är intresserad av, ser han eller hon mötet som en chans att diskutera forskningsfinansiering.

Att många forskare är under ekonomisk press gör att de hamnar i underläge gentemot våra politiska makthavare. Även om politikern i fråga inte alls kan påverka forskarens anslag – i riksdagen hanteras den frågan på en principiell nivå av utbildningsutskottet – riskerar han eller hon att få en skopa av forskarens frustration. Många politiker är rätt trötta på forskare som bara vill prata forskningsanslag, universitetens organisation, snedfördelning av resurser etc och det blir ett hinder för god kommunikation.

Politikern å sin sida, kan också ha dolda avsikter med sitt möte med forskaren. I opinionsmätningar av medborgares förtroende för olika samhällsaktörer ligger alltid professorer högt och politiker lågt. Politikerna kan alltså vinna på att citera forskare i sina anföranden och har antagligen inget emot att bli fotograferad med en grupp forskare. Forskare kan förstås känna sig missförstådda när deras uttalanden används i ett sammanhang som de inte har kontroll över. Man måste också komma ihåg att forskare är medborgare med rösträtt och partisympatier som kan avgöra hur ett möte med en politiker avlöper, hur neutral han eller hon än försöker vara.

Timing

Ofta hör man att det inte spelar någon roll hur väl man informerar om inte timingen är det rätta. Om inte mottagaren är beredd att ta emot budskapet sker ingen kommunikation.

Eftersom både forskare och politiker lider av tidsbrist, politikerna i synnerhet, blir timingen extra viktig. Man måste helt enkelt ta reda på vilka frågor som ligger rätt i tiden, så att politikerna befinner sig i inlärningsfasen. Då gör ett kunskapsutbyte med forskare mest nytta.

När det gäller riksdagspolitiker kan man i viss mån lista ut vilka områden som är av extra intresse genom att ta del av riksdagens kalendarium. Särskilt viktiga områden är förstås de som omfattas av propositionerna från regeringen, men när de dyker upp på kalendariet är det ofta redan för sent att påverka innehållet. Kunskapsinhämtningen har skett långt tidigare. Utskottskanslierna har bra överblick och framförhållning och en kontakt med dem ger bra underlag för vilka frågor som är på tapeten. Allt styrs inte heller från politiken själv - media har en avgörande betydelse för vilka frågor som engagerar våra politiker och där är det svårare att förutspå vad som händer.

Här är det lätt att göra fel, även om man förbereder sig väl. Vi valde nanoteknik som ett tema för ett seminarium för forskare och politiker. Anledningen var att Vetenskapsrådet just utkommit med en populärvetenskaplig pocketbok i ämnet som innehöll många aktuella aspekter på nanoteknik av stor relevans för samhällets beslutsfattare. Trodde vi. Det kom två riksdagsledamöter och de kom för att vi bett dem medverka i paneldiskussionen. I

publiken fanns ett femtiotal representanter från forskning, näringsliv, intresseorganisationer som konsumentföreningar etc – men inga politiker. Trots att behovet av strategier för att hantera olika aspekter av nanotekniken var något som diskuterades i många andra länder och på EU-nivå, var det uppenbarligen inte något som intresserade politikerna här hemma. Frågan passade inte tillräckligt tydligt i någon kommande proposition och var inte tillräckligt 'het' för att hamna på löpsedlarna. De två politiker som kom tyckte visserligen att seminariet var lärorikt och tankeväckande, men jag fick en känsla av att det föll in under rubriken 'Intressant men oanvändbart'. Seminariet var feltimat.

För att en fråga ska vara intressant ur en politikers perspektiv, bör den alltså vara tillräckligt aktuell för att politikern ska känna att han eller hon har nytta av det som diskuteras. Men för att kontakten med forskarna ska göra bäst nytta, är det lika viktigt att området inte ligger alltför nära beslut. Då har partierna redan låst sina positioner och inlärningsfasen är passerad. Risken finns då att politikerna bara lyssnar till sådana forskare som stärker den redan uppgjorda partiuppfattningen.

Timingen är alltså helt central för att ett möte ska bli lyckat och det är bara genom att lyssna på politiker och tjänstemän som man kan få en bild av vilka frågor som ligger rätt i tiden. Seminarier som berör andra frågor kan vara hur spännande som helst, men politikern ger sig helt enkelt inte tid att gå på dem.

Ett gemensamt språk

'Det är omöjligt att förstå vad de menar', är något man kan få höra om både forskare och politiker. Det är lätt gjort att använda ord, uttryck och jargong som känns helt naturliga i den egna världen även när man pratar med människor utanför den.

Att orden avslöjar oss är inget nytt och det gäller förstås även mellan forskare och politiker. Om man använder ett ord lite fel så märker genast den som är mer initierad att man är okunnig. För politiker kan det vara extra känsligt att avslöja sin okunnighet, hur naturlig den än må vara, men även för en forskare kan det förstås vara pinsamt.

För en politiker är det dock helt avgörande för framgången att han eller hon är en god kommunikatör. En forskare däremot kan gå hur långt som helst i karriären genom att uttrycka sig på ett sätt som bara hans eller hennes forskarkolleger förstår. Där finns inte samma naturliga motivation att göra sig begriplig för andra.

Naturligtvis hindrar det inte att många forskare finner stort nöje i att skriva populärvetenskapliga böcker, delta i TV-program och hålla föredrag

för barn. Jag har till och med hört mycket framgångsrika forskare säga att det är genom att sätta sin forskning i ett större sammanhang och angripa problemen från en annan vinkel, med ett annat språk, som de får hjälp framåt i sitt tänkande och problemformulerande. Den gamla sanningen att det är först när man förklarar något för någon annan som man förstår det själv, kanske gäller även här.

I och med att den politiska världen och forskarsamhället använder olika språk, är det viktigt att fokusera på att hitta en gemensam plattform. Till största delen handlar det om att få forskarna att formulera sig på ett sätt så att politikerna förstår. Den före centerpartiledaren Olof Johansson uttryckte det så här under riksdagens framtidsdag 2008: "Det krävs mycket mer av en lekman att sätta sig in i vad forskarna gör, än av en forskare att uttrycka sig så att lekmannen förstår."

Många forskare är otroligt skickliga kommunikatörer, men alla är det inte. Även hos dem som inte deltar i samhällsdebatten och syns i media, finns värdefull kunskap för våra beslutsfattare.

För mig och andra som sysslar med forskningskommunikation finns här mycket att göra, gärna i samarbete med vetenskapsjournalister eller frilansskribenter som också har viktiga kunskaper och erfarenheter av att kommunicera vetenskap.

Det vi kan bidra med, vi vill vara länkar mellan forskarna och politikerna, handlar om att översätta svåra fackuttryck till begriplig svenska, föreslå liknelser, exempel och metaforer, samt tydliggöra budskapet med bilder och grafik. Vi kan också leda frågestunder och rent praktiskt underlätta att forskaren och politikern få chans att sitta ner en stund och prata.

Det är viktigt att själv förstå vad det är forskaren vill ha fram, för att kunna brygga över denna information till någon annan. Det handlar om att ställa relevanta frågor och sätta sig in i mottagarnas, i det här fallet politikernas, motiv att ta till sig budskapet. Om jag ska fungera som en länk mellan en forskare och en mottagare som är ungefär på min nivå, kan jag utgå från att mina frågor är någorlunda relevanta.

Att ge forskarna redaktionell hjälp om de fått i uppdrag att skriva en rapport som underlag till beslut i riksdagen, är en viktig uppgift som idag delvis ligger på tjänstemännen på riksdagen. När rapporten ska presenteras inbjuds ofta forskaren att föredra rapporten för det utskott som beställt den. Här finns också chans att stötta och avlasta forskaren, genom att hjälpa till att ta fram presentationsmaterial i form av bildspel eller liknande. Antagligen blir materialet mer lättillgängligt med några tydliga grafer eller diagram, men det ligger ofta utanför vad forskaren hinner ta fram. Dessutom kan han eller hon vara betjänt av att ha någon att diskutera upplägget med.

Många påpekar att detta är viktigt, men i riksdagen har man inte tillräckligt med resurser. Däremot skulle en vidareutveckling av Vetenskapsrådets projekt mycket väl kunna spela en viktig roll här. Varför inte genom skräddarsydda faktablad för politiker som komplement till de mer stringenta rapporterna som skulle minska startsträckan för att sätta sig in i ett komplext kunskapsområde?

Man måste också komma ihåg att en dialog är dubbelriktad och handlar om en ömsesidig ansträngning för att uppnå maximalt utbyte. För att våga ställa frågor som avslöjar den egna okunskapen krävs mod, men det underlättas av att man inte är främlingar för varandra. En öppen och uppsluppen stämning hjälper till. Forskare och politiker behöver helt enkelt mer tid att umgås, att lära känna varandra utanför laboratorier, institutioner, paragrafer och mötesprotokoll.

Men detta kräver tid – den allra största bristvaran. Det man kan göra är att se till att det finns möjligheter för forskarna och politikerna att få en pratstund utanför programmet, kanske i en kaffepaus eller över en lunch. Som arrangör är det viktigt att skapa förutsättningar för sådana informella möten.

Behovet av översikter

Ett annat problem i dialogen mellan forskare och politiker, är att forskarens kunskap ofta är mycket specifik och smal, medan politikern ofta behöver aktuella och insiktsfulla översikter. Här har forskningsråden en viktig roll att spela, genom att föra samman de enskilda forskarbidragen till större bilder och berättelser. Att sätta in kunskapen i olika sammanhang.

Forskare som har denna förmåga är hett eftertraktade deltagare i utfrågningar i riksdagen. Jag brukar likna det vid någon som kan 'rita kartan' och göra det med ganska stora penseldrag. Konsten är alltså att hitta en forskare som är vetenskapligt välmeriterad som samtidigt har förmåga att ge en god överblick. Både spets och bredd.

Det finns fantastiska sådana forskare, men det finns också sådana som faller för frestelsen att tala alltför vidlyftigt som experter i frågor utanför deras egentliga kompetens. Det finns också forskare som har svårt att hålla isär sina kunskaper och sina åsikter. I ett förberedande möte med forskarna finns chans att föra upp sådana frågor till diskussion. Med visst mått av fingertoppskänsla, naturligtvis.

Att hantera osäkerhet

I den politiska retoriken finns rätt och fel, för och emot. I vetenskapen finns viljan att beskriva och förstå. Därför händer det ofta att forskarnas svar inte passar ihop med politikernas frågor.

Under ett möte under Almedalsveckan sommaren 2008, inträffade en intressant dialog mellan en av våra främsta meteorologprofessorer och ett tidigare statsråd. Professorn berättar hur forskarna i FN:s klimatpanel suttit i möte efter möte för att enas om en gemensam skrivning som skulle beskriva människans påverkan på klimatet. Det tidigare statsrådet, som förstås suttit i otaliga politiska förhandlingar, kommenterar: 'Jaha, så ni enades om en kompromiss' varpå professorn höjer rösten: 'Någon kompromiss var det absolut inte. Vi enades om en minsta gemensam nämnare och det är en väldig skillnad'.

För att förstå denna 'våldiga skillnad' måste man förstå hur forskningen fungerar. Att använda ordet kompromiss i det här sammanhanget blev fel, även om man kan tycka att det var en bagatell. Det intressanta är att kompromissa handlar om att förhandla, att ge och ta. En forskare kan aldrig förhandla med sina forskningsresultat. Däremot kan forskarna backa tills de enas om en skrivning som alla är överens om, precis som professorn i Almedalen förklarade.

Jag tycker exemplet visar att användandet av ett enda ord kan säga mycket om hur olika de här båda världarna fungerar och att det kan vara värt att stanna upp och diskutera det en stund – precis som vi för övrigt gjorde i Almedalen.

Det som är logiskt i den politiska världen – att kompromissa – är omöjligt i den akademiska. Politiker kompromissar ständigt, en forskares resultat är inte förhandlingsbara. Med åsikter och värderingar kan man jämka, däremot inte med kunskap. Detta för oss in på en av de mest karakteristiska skillnaderna mellan forskning och politik och en blir extra tydlig i områden där man måste hantera osäkerhet och risk. Klimatfrågan är ett aktuellt sådant exempel.

När klimatforskarna samlades i FN:s internationella klimatpanel, IPCC, var det för att ge ett vetenskapligt underbyggt underlag till samhällets beslutsfattare. Vi vet alla hur svårt det kan vara att få två forskare att vara överens – nu handlade det om över tusen! Detta var verkligen ingen lätt uppgift, men frågans stora betydelse vägde tungt och fick många forskare att verkligen anstränga sig till det yttersta. Inte minst när det handlade om att föreslå skrivningar som alla kunde enas kring.

Balansen är svår. Risken är naturligtvis stor att en rapport från så många forskare blir urvattnad när konsensus ska råda i varje enskild formulering. Samtidigt vet alla inblandade att ett så uttunnat dokument inte skulle få någon större betydelse.

IPCC-forskarna har visat att det trots allt går. Och kanske går vi mot en utveckling mot fler sådana konsensusrapporter. För att få genomslag i samhället måste kanske forskarna både baka kakan och dekorera den innan den serveras till politikerna. Att ge dem ägg, socker och mjöl fungerar inget

vidare när det rör sig om komplicerade bakverk. Liknelsen har säkert brister, men jag tycker ändå det är intressant att fundera kring hur vi vill att det ska fungera. Jag kan tänka mig både för- och nackdelar med att släppa in politikerna i köket när forskarna bakar som bäst!

Där skulle nämligen politikerna få en känsla av vilka osäkerheter forskarna har att hantera, hur de gör sannolikhetsbedömningar och hanterar modeller. Det är inte alltid så lätt att avgöra var vetenskapen slutar och politiken börjar...

Den enkla modellen som går ut på att forskaren presenterar kunskapen och politikern värderar den och sätter den i ett större sammanhang, fungerar sällan. Det är nästan alltid mer komplicerat. En forskare som ägnat hela sin karriär åt energiproblemen kanske inte är helt neutral när det gäller att ställa olika energislag mot varandra. Förutom rent faktamässiga bedömningar smyger det sig in moraliska resonemang och egna tyckanden.

'Lita inte på en forskare som säger att det här är enkelt', betonade en forskare i en diskussion om framtidens transportermedel under riksdagens framtidsdag. Det var många ledamöter som log igenkännande – kanske hade de just hört en annan forskare som fått det hela att framstå som enkelt och självklart att satsa på ett av de diskuterade biobränslena. Av det här skälet är det angeläget att politikern tar sig tid att lyssna på flera forskare. Först då kan han eller hon göra sig en egen, förhoppningsvis balanserad, bild av den aktuella frågeställningen.

Även hos politikern suddas gränserna ut. Det kan vara lätt att hänvisa till forskningsstudier och statistik utan att ha förutsättningarna för mätningarna riktigt klara för sig. Kunskapen kan därför användas fel. Hur många gånger har man inte hört en politiker inleda med orden 'Det är ju faktiskt så att...'. Forskare uttrycker sig sällan så tvärsäkert. De har en annan syn på kunskap och umgås med osäkerheter och sannolikheter på ett annat sätt än politiker.

Inom nationalekonomi och andra samhällsvetenskaper är gränsen mot politiken extra svår att definiera. Var slutar vetenskapen och var börjar politiken? Stern-rapporten som kom 2006 och var en ekonomisk analys av klimatfrågan fick enormt genomslag. Men i de ekonomiska beräkningarna som ligger till grund för rapporten, gör till exempel forskarna bedömningar av den s k diskonteringsräntan på liknande sätt som politiker och ekonomiska bedömare gör.

För en naturvetare blir detta ovetenskapligt. Lärda män och kvinnor från olika forskningsområden kan lätt förlora sig i diskussionen om vad som är 'riktig vetenskap'. För politiker kan det vara bra att vara medveten om de olika vetenskapernas olikheter – till exempel när det gäller hur man hanterar modeller och var det handlar om bedömningar. Det här är verkligen inte enkelt – genom att bli bättre bevandrade i varandras världar kan politiker och forskare förmodligen ha mera nytta av varandra.

Vetenskapens inbyggda osäkerhet är förstås helt naturlig och logisk för forskarna. Det är inte genom att vara överens som vetenskapen går framåt, utan precis tvärtom. En publikation har ett värde då den bestrider tidigare forskares arbeten – det har sagts att det är genom falsifiering vetenskapen går framåt. I forskarsamhället är därför kritiken en helt central drivkraft. Det är genom att nagelfara andras föredrag och artiklar, som ämnesområden växer och får kraft.

Här kan vi hitta många exempel i vetenskapshistorien. Stora, omvälvande idéer som Kopernikus om solens plats i centrum av vårt solsystem eller Darwins om evolutionen har givit upphov till enorma samhällsdebatter. Men samma logik gäller i det lilla. Varje forskares bidrag till den gemensamma kunskapsmassan strider i någon mening mot något vi redan trodde att vi visste. Det är så vetenskapen flyttar fram sina spelpjäser – ibland i dramatiska ryck men oftast i små steg. Kicken för forskaren är att röra sig i spelplanens framkant och påverka nästa drag. Så öppnar sig ett nytt läge för ny kunskap, ny problemformulering och nytt ifrågasättande och spelpjäserna kan flyttas ett steg framåt.

Detta ständiga vridande och vändande - å ena sidan, å andra sidan - gör att forskare sällan är överens. Åtminstone låter det så för en utomstående.

Politiker är känsliga för detta. De vill helst ha 'riktiga fakta', sådant man kan lita på. Politiker vill kunna hänvisa till vad forskningen säger och därefter utforma partiprogram och betänkanden, propositioner och utspel.

Och kritiken, den som är så avgörande för att vetenskapen ska utvecklas, den används inom politiken snarare för att prata omkull sina partimotståndare och vinna enkla poäng i en debatt. Det finns en hel del som den politiska världen skulle kunna inspireras av i den akademiska när det gäller till exempel att föra kritiskt resonerande samtal.

Detta är något vi lärt oss under projektets gång – att kritik och motstående uppfattningar uppfattas olika bland forskare och politiker. För att politikerna inte ska tro att forskningen spretar åt alla håll och är omöjlig att luta sig mot, kan det vara bra om forskarna träffats före mötet med politikerna och pratat sig samman om vad de är överens om och var deras slutsatser skiljer sig. Om de sedan redovisar detta öppet och tydligt i mötet med politikerna borde förutsättningarna för missförstånd minska. Detta är något jag skulle vilja utveckla vidare.

Olika roller

Både politikern och forskaren går in och ur olika roller under en och samma arbetsdag. Det kan vara bra att hålla isär dessa och vara medveten om vilken roll man väljer i mötet med varandra. Här är några reflektioner jag gjort under de möten vi arrangerat.

En politiker kan bete sig mycket annorlunda i utskottet, i kammaren, bland partivänner, under en politisk debatt och över en kopp kaffe med en forskare. I utskottet ser man till huvudsakligen till områdets bästa – sitter man i trafikutskottet är det dessa frågor man lyfter fram på olika sätt. Kontakten med forskare blir inriktad på nytta för utskottsarbetet.

Under de utfrågningar jag bevittnat har det huvudsakligen ställts sakfrågor och nyfikenhetsfrågor – ibland har man kunnat avläsa en värdering i frågeställandet, men inte alltid. Man känner en stark tillhörighet och lojalitet med sitt utskott. Om man hör en riksdagsledamot presentera sig, missar han eller hon nästan aldrig att säga sitt utskott: 'Jag är ledamot i civilutskottet. I riksdagen alltså.'

Andra gånger är det partitillhörigheten som väger tyngst. Så fort det handlar om ideologiska diskussioner eller debatter med politiker från andra partier, är det förstas den egna politiken man vill framföra. Genom de möten vi har arrangerat har vi velat komma bort ifrån den vanliga politiska debatten, som vi ändå får vår beskärda del av via medierna, och inspirera till mer djuplodande och lärande diskussioner. En del politiker har förstas lättare att pendla mellan sina olika roller än andra.

Forskaren har också olika roller, men det kanske inte är lika tydligt som med politikerna. En forskare är i sin forskande roll (lärosätenas första uppgift) specialist och kan och bör egentligen bara uttrycka sig om sådant som han eller hon själv visat i sin forskning. I sin undervisande roll (andra uppgiften) vidgas perspektiven. Genom mötet med sina elever och forskarstudenter måste forskaren inte bara hänvisa till egen forskning, utan ge en bild av kunskapsläget såsom det framställs i läroböcker och liknande. Undervisningen ska vara forskningsanknuten, som det heter. Forskaren måste alltså ha en kännedom om andra forskares arbeten och ställa sin egen forskning i relation till dessa.

Universitetens tredje uppgift, samverkansuppgiften, tror jag kräver att forskaren ikläder sig ytterligare en roll. Forskaren kan inte förvänta sig samma förkunskaper och motivation hos den mottagande parten som i undervisningssituationen. Här handlar i ännu högre grad att förstå sin mottagare och anpassa ordval och presentationsteknik efter det.

Samtidigt gäller det att inte falla för frestelsen att uttala sig utanför sin egen sakkunskap. Den risken är minimal när forskaren ägnar sig åt sin forskning och hela tiden är i kontakt med kolleger som lätt kan syna hans eller hennes kort. I sin undervisande roll bör forskaren förstas kunna redogöra för andra forskares resultat och uppfattning och man kan hänvisa sina studenter vidare om man får svåra frågor. Men i den tredje, utåtriktade, uppgiften blir forskaren lätt expert på allt i omgivningens ögon. Här gäller det att se upp.

Ett exempel på detta fick jag höra för några år sedan av en Nobelpristagare i kemi. Han suckade, men hade svårt att dölja sin förtjusning, när han beklagade sig över alla champagnebudningar han numera bevistade och alla invigningstal han förväntades hålla. I den senaste TV-sända utfrågning han varit med i hade han bara fått frågor om problemen i tredje världen och hur vi ska arbeta för fred på jorden – ganska långt från hans eget expertområde som var att studera kemiska reaktioner med laser!

Jag träffade en forskare i romanska språk här om sistens som skruvade på sig när jag frågade vad hon svarade om hennes frisör skulle fråga vad hon sysslar med. Hon skrattade och menade att det skulle vara helt omöjligt att förklara.

Som tur är finns det gott om forskare som skulle ta just en sådan situation med frisören som en utmaning. En astronom jag känner hävdar med bestämmdhet att kontakter med lekmän under t ex populärvetenskapliga föreläsningar och liknande ofta ger honom viktig inspiration till sin forskning. Att se sin verksamhet och sin problemställning en aning från sidan, och få ställas till svars för fundamentala frågor kan vara uppfriskande!

Bron mellan forskare och politiker, hur ska den se ut? Hur kan kommunikationen mellan dessa båda grupper stärkas så att fler politiska beslut i riksdagen vilar på vetenskaplig grund? Den frågan har inspirerat verksamheten i Vetenskapsrådets projekt "Mötesplatsen för forskare och folkvalda" som här avger sin slutrapport.

Projektet har etablerat ett nära samarbete med riksdagen i forsknings- och framtidsfrågor. Arbetet har varit inriktat mot förmedling av forskarkontakter och anordnande av olika typer av möten där forskare och politiker träffas för att diskutera angelägna ämnen.

Rapporten beskriver projektets verksamhet och resultat och innehåller även en bilaga där projektledaren reflekterar över viktiga lärdomar ur ett kommunikativt perspektiv.

Klarabergsviadukten 82 | 103 78 Stockholm | Tel 08-546 44 000 | Fax 08-546 44 180 | vetenskapsradet@vr.se | www.vr.se

Vetenskapsrådet är en statlig myndighet som ger stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom alla vetenskapsområden. Utöver forskningsfinansiering arbetar myndigheten med strategi och analys samt forskningskommunikation. Målet är att Sverige ska vara en ledande forskningsnation.

ISSN 1651-7350

ISBN 978-91-7307-149-9
